

Burgemeesters en wethouders van alle gemeenten

cc. hoofden Burgerzaken van alle gemeenten

de VNG, de NVVB en de Kiesraad

DGBK/OBD
Programma Verkiezingsproces

Lange Vijverberg 11

2513 AC Den Haag

Postbus 20011

2500 EA Den Haag

www.bprbzk.nl

Contactpersoon
verkiezingsproces

T 070-3613110

verkiezingsproces@bprbzk.nl

circulaire

Onderwerp   Circulaire Tweede Kamerverkiezing 2010

Doelstelling   informeren en instrueren

Juridische grondslag   Kieswet

Datum

17 mei 2010

Kenmerk

BPR2010/U53684

Geldig tot   n.v.t.

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Instructie stembureauleden
3. Aantallen stembureauleden en tellers
4. Stemlokalen
5. Proces-verbaal stembureau
6. Richtlijnen stembureau
7. Identificatieplicht
8. Ordehandhaving
9. Controles stempassen en stembiljetten
10. Hoe gaat een hertelling?
11. Controle processen-verbaal stembureaus
12. Uitlevering Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV)
13. Voorlichtingscampagne
14. Informatiepunt
15. Evaluatie Tweede Kamerverkiezingen

Datum
17 mei 2010
Kenmerk
BPR2010/U53684

1. Inleiding

Op woensdag 9 juni 2010 vinden er Tweede Kamerverkiezingen plaats. Met deze circulaire wil ik enkele punten onder uw aandacht brengen die voor deze verkiezing van belang zijn. Ik richt me daarbij vooral op de onderwerpen die aan de orde zijn gekomen in het kader van de evaluatie van de gemeenteraadsverkiezingen. Ik verwijs naar mijn brief aan alle burgemeesters van 15 maart 2010 (kenmerk BPR2010/51595).

Ik ga in deze circulaire niet in op het stemmen in een willekeurig stemlokaal en alle aanpassingen in de Kieswet per 1 januari 2010 (Staatsblad, 2009, 452). Deze zijn immers uitgebreid aan de orde gekomen in de circulaire voor de gemeenteraadsverkiezingen. In een beperkt aantal gemeenten hebben op 3 maart 2010 geen verkiezingen plaatsgevonden. Geldt dit voor u, dan verwijs ik u naar de circulaire die ik ter voorbereiding op de gemeenteraadsverkiezingen heb verspreid en die u desgewenst kunt downloaden via onderstaande link op de site van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).
<http://www.minbzk.nl/onderwerpen/grondwet-en/verkiezingen>

In deze circulaire zijn een aantal passages opgenomen die afkomstig zijn van de Kiesraad. Het betreft de onderwerpen 'Controle processen-verbaal' en 'Uitlevering ondersteunende software (OSV)'. Eventuele vragen over deze onderwerpen dient u te richten aan de Kiesraad (informatiepunt verkiezingen, t. 070-4267329 of informatiepunt@kiesraad.nl).

2. Instructie stembureauleden

Bij de gemeenteraadsverkiezingen is gebleken dat een goede instructie van stembureauleden van cruciaal belang is voor het goede verloop van de verkiezing. Het ministerie van BZK heeft de gemeenten voor de gemeenteraadsverkiezingen voorzien van een digitale instructie voor stembureauleden. Bij de evaluatie van deze verkiezingen is gebleken dat een substantieel deel van de gemeenten het materiaal van het ministerie van BZK niet heeft gebruikt.

U dient alle stembureauleden voor de komende verkiezing van de leden van de Tweede Kamer opnieuw te instrueren en daarbij gebruik te maken van de digitale instructie van het ministerie van BZK. Verder attendeer ik u erop dat de instructie van de stembureauleden zo dicht mogelijk tegen de dag van de stemming (in casu 9 juni 2010) dient te worden gehouden. Dan is de kennis op de verkiezingsdag nog paraat. Ik vraag uw bijzondere aandacht voor de rol van de voorzitter van het stembureau. Hij is gedurende de dag verantwoordelijk voor het handhaven van de orde in het stemlokaal en voor het organiseren van de telling. Hij dient erop toe te zien dat de telling ordelijk en efficiënt verloopt. U dient er derhalve op toe te zien dat de voorzitter ook daadwerkelijk is geëquipeerd voor zijn taken. Stembureauleden (en met name voorzitters) waarvan u bij eerdere

Datum
17 mei 2010
Kenmerk
BPR2010/U53684

verkiezingen heeft vastgesteld dat zij niet adequaat functioneren, dient u niet opnieuw te benoemen.

De digitale instructie is inmiddels herzien voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer op 9 juni 2010. De wijzigingen hebben betrekking op onder meer de handhaving van de orde in het stemlokaal (met name het voorkomen dat een kiezer niet alleen het stemhokje in gaat), de gewijzigde identificatieplicht, het controleren van volmachten en het voorkomen van fouten bij het invullen van het proces-verbaal.

De film die het ministerie van BZK heeft gemaakt over de wijze waarop de stemmen moeten worden geteld, is vanaf 18 mei 2010 te vinden op Kennisloods van de NVVB en de websites: www.minbzk.nl; www.uheefthetvoorhetzeggen.nl/toolkit. U dient de film over het tellen te gebruiken bij uw instructie aan de stembureauleden.

Separaat ontvangt u de cd-roms voor elk individueel stembureaulid. U dient elk stembureaulid een cd-rom (inclusief het verspreide erratum) te verstrekken zodat men, ook na de instructiebijeenkomst van de gemeente, nog zelfstandig kennis kan nemen van het instructiemateriaal.

3. Aantallen stembureauleden en evt. tellers

Het ministerie van BZK adviseert u meer dan drie stembureauleden per stemlokaal te benoemen. De recente wijziging van de Kieswet maakt het mogelijk een stembureau te laten bestaan uit minimaal drie en maximaal zeven leden. Daarnaast kunt u plaatsvervangende leden benoemen. Het is verstandig om stembureauleden gedurende de dag te wisselen om zo de belasting te verminderen. Niet alle stembureaus hoeven te bestaan uit evenveel leden. U kunt rekening houden met de locatie, de te verwachten drukte, eventuele ordeproblemen, etc. Het tellen dient idealiter met circa 6 personen te gebeuren. Zorg ervoor dat de tellers ook de film over het tellen hebben gezien.

Tevens adviseer ik u een aantal additionele/plaatsvervangende stembureauleden te benoemen die u op afroep beschikbaar hebt om toe te voegen aan stembureaus waar de telling problematisch verloopt. Dit om te voorkomen dat u van dergelijke stembureaus een proces-verbaal krijgt dat niet klopt.

4. Stemlokalen

Het is belangrijk dat u voldoende stemlokalen instelt. U dient er daarbij rekening mee te houden dat de opkomst bij de Tweede Kamerverkiezingen normaliter aanzienlijk hoger is dan bij andere verkiezingen.

Datum
17 mei 2010
Kenmerk
BPR2010/U53684

Tevens wijs ik u er op dat u bij het aanwijzen van stemlokalen rekening moet houden met de inrichtingsmogelijkheden. In de digitale instructie van het ministerie van BZK worden diverse voorbeelden hiervan gegeven en wordt gewezen op de punten waar u bij de inrichting van het stembureau op moet letten. Belangrijk aandachtspunt daarbij is de waarborging van het stemgeheim (waarbij het plaatsen van gordijntjes niet is toegestaan).

Zorg ervoor dat er voldoende afstand is tussen de wachtende kiezers, het stembureau en de stemhokjes (ga uit van minimaal 2 meter). De toegang van de hokjes moet zichtbaar zijn voor de wachtende kiezers en de stembureauleden. Tot slot dient de opstelling zodanig te zijn dat het stembureau een goed overzicht heeft over wat er in het stemlokaal gebeurt, ook als het druk is. Bedenk daarom vooraf de gewenste looproute van de kiezers. Eventueel kunt u met bijvoorbeeld tape op de grond markeren hoe de route loopt en tot waar de wachtende kiezers zich mogen opstellen.

Het tellen van de stemmen moet in het stemlokaal plaatsvinden. Alleen bij mobiele stembureaus en bij stemlokalen waarbij, op grond van de plaats waar zij zijn gevestigd, sprake is van aangepaste openingstijden, kan het tellen op een centrale locatie gebeuren.

Het tellen van de stemmen en het opmaken van het proces-verbaal moet in het openbaar gebeuren. Kiezers moeten de gelegenheid hebben dit proces bij te wonen en, indien zij daar aanleiding toe zien, bezwaar te maken. Het stembureau dient deze bezwaren in het proces-verbaal te vermelden. Bij de gemeenteraadsverkiezingen is gebleken dat niet alle gemeenten dan wel stembureaus zich van deze openbaarheid bewust zijn. Ik verzoek u daarom de stembureauleden hier uitdrukkelijk op te wijzen en de aanwijzing te geven dat het stemlokaal niet mag worden afgesloten op het moment dat begonnen wordt met de stemopneming.

5. Proces-verbaal stembureau (N-10)

De evaluatie van de gemeenteraadsverkiezingen heeft uitgewezen dat het aangepaste model van het proces-verbaal positief wordt gewaardeerd door stembureauleden. Ondanks de vereenvoudiging van het proces-verbaal blijken er toch fouten te worden gemaakt bij het invullen ervan. Dat geldt in het bijzonder voor de zogenaamde turflijsten, waarbij voorkeurstemmen bij een verkeerde kandidaat worden vermeld. Op dit punt is het proces-verbaal voor de komende verkiezing van 9 juni a.s. aangepast. Ook hoeven de verzamelstaten met de totalen van op kandidaten uitgebrachte stemmen niet apart ondertekend te worden.

Ik ben er voorstander van, zie ook de digitale instructie, dat stembureauleden eerst in klad de uitkomsten van de voorgeschreven

Datum
17 mei 2010
Kenmerk
BPR2010/U53684

tellingen moeten opschrijven en pas nadat is vastgesteld dat de tellingen kloppen, het proces-verbaal moet worden ingevuld. Hiermee worden doorhalingen, etc. op het proces-verbaal voorkomen.

Er zijn ook andere aanwijzingen over de wijze waarop de tellingen moeten worden uitgevoerd. Korthedshalve verwijs ik u voor deze punten naar de instructie.

6. Naslagwerk stembureau

Gemeenten hebben aangegeven dat er behoefte is aan een document (naslagwerk) dat de stembureauleden kunnen raadplegen tijdens de stemming en bij de stemopneming. Bijvoorbeeld als ze onzeker zijn over hoe de wet en regelgeving moet worden uitgelegd en wat wel en niet precies is toegestaan. De gemeenten krijgen een dergelijk document toegezonden. Het is gebaseerd op de digitale instructie en sluit daarom goed aan bij de kennis die de stembureauleden moeten hebben. U krijgt eind mei 2010 voor elk stembureau 1 exemplaar toegezonden. Ook dit materiaal is te raadplegen via Kennisloods van de NVVB en op www.uheefthetvoorhetzeggen.nl/toolkit.

Eenduidigheid richting het stembureau is heel belangrijk. Verstrek daarom geen ander materiaal aan het stembureau dat tot verwarring kan leiden.

7. Identificatieplicht

In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen heb ik u verzocht de kiezers die niet beschikken over een paspoort of Nederlandse identiteitskaart apart aan te schrijven en te wijzen op de verplichting om bij het stemmen een identiteitsdocument te tonen. Ik heb hiervoor een vergoeding via het Gemeentefonds beschikbaar gesteld. Een deel van de gemeenten heeft deze groep echter niet aangeschreven. Deze gemeenten dienen voor de komende verkiezing van de leden van de Tweede Kamer dit alsnog te doen.

Wederom in het kader van de evaluatie van de gemeenteraadsverkiezingen zijn er signalen gekomen dat de identificatieplicht knelt bij een groep oudere kiezers die niet meer maatschappelijk actief zijn waardoor zij niet de behoefte hebben aan een geldig paspoort, identiteitskaart of rijbewijs. Daarom is een regeling getroffen op grond waarvan paspoorten, identiteitskaarten en rijbewijzen die maximaal vijf jaar zijn verlopen uitsluitend op de dag van de stemming gelden als een geldig identiteitsdocument bij het stemmen. Een verlopen identiteitsdocument kan ook worden gebruikt bij het geven van een onderhandse volmacht. Kiezers die willen stemmen en die geheel niet beschikken over een identiteitsdocument of een document dat langer dan vijf jaar verlopen is, kunnen alleen een schriftelijke volmacht geven. Deze regeling zal ook gelden voor de komende Provinciale Statenverkiezingen.

Datum
17 mei 2010
Kenmerk
BPR2010/U53684

Aangezien bij de Tweede Kamerverkiezingen alleen Nederlanders stemrecht hebben, zullen de stembureauleden vooral geconfronteerd worden met Nederlandse identiteitsdocumenten. Het kan echter ook zijn dat een enkele kiezer met een dubbele nationaliteit zich met een ander, in de Wet op de identificatieplicht genoemd identiteitsdocument, identificeert. U dient daarom ook dit keer het stembureau te voorzien van de brochure 'geldige identiteitsdocumenten' die u van het ministerie van BZK heeft gekregen.

8. Ordehandhaving in het stemlokaal

Zoals hiervoor is aangegeven, is de voorzitter van het stembureau verantwoordelijk voor de handhaving van de orde gedurende de stemming. Indien kiezers zich niet correct gedragen (bijvoorbeeld door met twee personen in een hokje te stemmen of door kiezers gevraagd of ongevraagd van stemadvies te voorzien) dient de voorzitter in te grijpen. U wordt verzocht tijdens de instructie van de stembureauleden, de voorzitters uitdrukkelijk op deze bevoegdheid te wijzen en op de mogelijkheid om desgewenst hulp van de burgemeester in te roepen als de orde wordt verstoord. Dit kan bijvoorbeeld noodzakelijk zijn als in het stemlokaal een enigszins onoverzichtelijke situatie ontstaat, bijvoorbeeld omdat er veel kiezers zijn en deze zich bemoeien met de gang van zaken. Sommige gemeenten hebben aangegeven dat zij bij de komende verkiezingen toezichthouders gaan inschakelen. Dat zal zeker niet in alle gemeenten en alle stemlokalen noodzakelijk zijn. De burgemeester zal, juist met het oog op zijn bevoegdheden in het kader van de ordehandhaving, de afweging moeten maken of extra maatregelen noodzakelijk zijn.

Om het stembureau te ondersteunen bij het handhaven van de orde in het stemlokaal, heb ik posters laten ontwerpen waarin met pictogrammen aan de kiezers wordt duidelijk gemaakt hoe kiezers zich moeten gedragen in het stemlokaal. Ook heb ik een poster laten maken om in het stemhokje op te hangen als aanvulling op de handleiding voor de kiezer bij het uitbrengen van zijn stem. Deze posters zullen op vrijdag 20 mei 2010 bij de gemeenten worden bezorgd. U wordt verzocht de posters ook daadwerkelijk te gebruiken.

9. Controles stempassen en stembiljetten

Bij de voorbereiding van de verkiezingen worden fouten gemaakt. Zo is het bij de verkiezingen van de gemeenteraden voorgekomen, dat kandidaten niet of juist dubbel stonden vermeld op het stembiljet. Tevens is het voorgekomen dat in het stemlokaal stembiljetten waren afgeleverd van een andere kieskring. Ook met het produceren van stempassen worden regelmatig fouten gemaakt. Deze fouten kunnen worden voorkomen door controles uit te voeren, ook als de betreffende werkzaamheden zijn

Datum
17 mei 2010
Kenmerk
BPR2010/U53684

uitbesteed. Voor die controles zijn de gemeenten, ook bij uitbesteding, verantwoordelijk.

10. Hoe gaat een hertelling?

Uit de Kieswet volgt dat er twee situaties zijn waarin tot hertelling kan worden besloten. In de eerste plaats kan het centraal stembureau, bij de Tweede Kamerverkiezing de Kiesraad, hiertoe besluiten in het kader van het vaststellen en bekendmaken van de uitslag. Hij kan dit hetzij ambtshalve, hetzij op verzoek van één of meer kiezers doen, indien een ernstig vermoeden bestaat dat door één of meer stembureaus dusdanige fouten zijn gemaakt dat zij van invloed kunnen zijn op de zetelverdeling. In de tweede plaats kan ook het vertegenwoordigend orgaan, bij de aankomende verkiezing de Tweede Kamer, tot hertelling besluiten. De Tweede Kamer kan dit doen in het kader van het geloofsbrievenonderzoek en de beslissingen over de toelating van de leden. Hij gaat bij dit onderzoek namelijk niet alleen na of de benoemde aan de vereisten voor het lidmaatschap voldoet, maar beslist hierbij ook over geschillen die met betrekking tot de verkiezing zijn gerezen.

Het voorgaande betekent dat noch de burgemeester, noch de gemeente, noch het hoofdstembureau bevoegd zijn om te besluiten tot een hertelling. Ook zijn alleen de Kiesraad en de Tweede Kamer op grond van de Kieswet bevoegd om de verzegelde pakken van de stembureaus te openen. Tevens kan het Openbaar Ministerie in het kader van een strafrechtelijk onderzoek de verzegelde pakken opvragen en openen.

11. Controle van de processen-verbaal

11.1 Corrigeren processen-verbaal: alleen bij evidente telfouten.

In de praktijk blijkt veel onduidelijkheid te bestaan over de vraag hoe omgegaan moet worden met fouten die in het proces-verbaal van een stembureau zijn gemaakt, die pas bij de gemeente worden ontdekt. Veelvuldig worden dan bij de gemeente de verzegelde pakketten opengemaakt en wordt tot een ambtelijke, niet wettelijk geregelde, hertelling overgegaan om de gegevens kloppend te maken. Dit is echter niet in overeenstemming met de Kieswet. In de Kieswet is immers bepaald dat deze bevoegdheid uitsluitend toekomt aan de Kiesraad, de Tweede Kamer en het Openbaar Ministerie. Op die manier bestaat geen onduidelijkheid over wie wat met de inhoud van de verzegelde pakketten heeft gedaan.

Hoe dient men wel te handelen in het geval van fouten in het proces-verbaal? Algemeen uitgangspunt is dat het stembureau (de voorzitter) zoveel en ook zolang mogelijk zelf fouten in het proces-verbaal dient te herstellen. Indien de voorzitter van een stembureau de telfout niet kan oplossen, dan kan de burgemeester of de door hem aangewezen (verkiezings)ambtenaar evidente rekenfouten herstellen. Dit kan door een

Datum
17 mei 2010
Kenmerk
BPR2010/U53684

wijziging aan te brengen in het proces-verbaal van het desbetreffende stembureau. Wat een evidente telfout is, zal per omstandigheid verschillend zijn. Toch kan als uitgangspunt worden genomen dat steeds dient te worden uitgegaan van de juistheid van de *op kandidaatsniveau* vermelde aantallen stemmen.

Voorbeeld 1:

Bij de gemeente blijkt dat het aantal turven niet overeenkomt met het totaal aantal behaalde stemmen bij een kandidaat (in het kolom 'totaal per kandidaat'). Het aantal stemmen dat genoemd staat bij het totaal per kandidaat is bepalend. De burgemeester wordt niet geacht het werk van het stembureau over te doen en alle turven na te tellen. Een visuele inspectie is voldoende.

Voorbeeld 2:

Totaal per kandidaat leidt bij invoer in OSV tot ander totaal op de lijst uitgebrachte stemmen. Het is duidelijk, er is bij het optellen van de totalen per kandidaat een rekenfout gemaakt. De rekenfout wordt hersteld. Ook hier wordt dus uitgegaan van de juistheid van het vermelde totaal per kandidaat.

Eventueel resterende onverklaarbare telfouten, die niet al bij onregelmatigheden in het proces-verbaal van het stembureau zijn vermeld, dienen opgenomen te worden in een bijlage bij de opgave van de in de gemeente uitgebrachte stemmen, N 11. Voor deze bijlage is geen model vastgesteld, hij is ook niet opgenomen in de Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV). In deze bijlage dient vermeld te worden:

- *gemeentenaam*
- *stembureau*
- *onderdeel p-v waar telfout is ontdekt*
- *geconstateerde telfout (en wat als uitgangspunt is genomen voor invoer in OSV)*

De bijlage hoeft niet apart door de burgemeester te worden ondertekend en dient tegelijkertijd met de opgave, met door hem vastgesteld aantal stemmen (N 11), overgebracht te worden naar het hoofdstembureau. Indien er een bijlage bij de N 11 is gevoegd dan wordt de hoofdstembureaus verzocht deze over te brengen naar de Kiesraad. De Kiesraad beoordeelt vervolgens het geheel aan onregelmatigheden met betrekking tot de telling en zal tot hertelling besluiten indien *zodanige fouten* zijn gemaakt dat er een *ernstig vermoeden* bestaat dat deze fouten van *invloed* kunnen zijn op de zetelverdeling. De bijlage is net als de informatie op de opgave met door de burgemeester vastgestelde aantal stemmen (N 11), openbaar.

Datum
17 mei 2010
Kenmerk
BPR2010/U53684

11.2 Controle processen-verbaal door Kiesraad

De Kiesraad heeft de hoofdstembureaus verzocht op 11 juni 2010 de afschriften van processen-verbaal van stembureaus waarop de volgende aantekening is gemaakt, aan te leveren:

- door kiezers ingediende bezwaren;
- waarin onregelmatigheden zijn gemeld;
- waarin de aantekening is geplaatst dat de zitting is geschorst is geweest.

Om het aanleveren door de hoofdstembureaus te vergemakkelijken, dient u deze processen-verbaal niet aan elkaar nieten maar met een paperclip aan elkaar te bevestigen.

12. Uitlevering Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV)

In week 20 (medio mei) zal de Kiesraad de Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV) naar de OSV-contactpersonen in alle gemeenten sturen. Het betreft de software die gemeenten bij de Tweede Kamerverkiezing kunnen gebruiken voor de invoer van de stemtotalen van de stembureaus (Programma 4). Van belang is op te merken dat het gemeenten niet vrij staat om hier evt. andere software voor te gebruiken! Daarnaast ontvangen de hoofdstembureaus de software voor het aanmaken van de stemtotalen binnen hun kieskring.

Indien u vragen heeft over de werking van OSV, dan kunt u contact opnemen met de OSV-helpdesk van softwareleverancier IVU (tel. 0318-765000). De helpdesk is ook weer via internet te bereiken via de website www.osv-support.nl. U ontvangt de inloggegevens voor deze website in de brief van de Kiesraad die wordt verzonden bij de cd-rom met de software. Voor de aankomende verkiezing hoeft u voor het gebruik van de helpdesk geen helpdeskcontract af te sluiten. De Kiesraad heeft ervoor gekozen eenmalig deze kosten op zich te nemen nu verwacht wordt dat er in veel geringere mate gebruik zal worden gemaakt van de helpdesk, omdat gebruikers kort geleden bij andere verkiezingen nog ervaring hebben opgedaan met het gebruik van OSV. Om deze reden worden geen instructiebijeenkomsten gehouden voor gemeentelijke gebruikers van de kandidaatstellingssoftware.

Het gebruik van OSV is naar aanleiding van de afgelopen gemeenteraadsverkiezingen door de Kiesraad geëvalueerd. Als gevolg van de vervroegde verkiezing is het helaas bijna niet mogelijk geweest om nog wijzigingen en verbeteringen in (de gebruiksvriendelijkheid van) deze versie van de software aan te brengen. Deze wijzigingen/verbeteringen zullen na afloop van de Tweede Kamerverkiezing worden doorgevoerd. Ervaringen die bij deze verkiezing worden opgedaan, zullen daarbij ook worden betrokken.

Datum
17 mei 2010
Kenmerk
BPR2010/U53684

13. Voorlichtingscampagne

13.1 Wat doet het ministerie van BZK?

13.1.1 Postbus 51-campagne

In de landelijke Postbus 51 voorlichtingscampagne (tv-spot en radio) die op 10 mei 2010 van start is gegaan staan het stemmen met de stempas en de identificatieplicht centraal. Het tv-spotje is identiek aan het spotje bij de gemeenteraadsverkiezingen. In de week voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer zullen in het hele land abriposters worden geplaatst. In advertenties in landelijke en regionale bladen kort voor 9 juni zal gewezen worden op de mogelijkheid om een vervangende stempas aan te vragen. Natuurlijk is ook de website www.uheefthetvoorhetzeggen.nl beschikbaar met informatie over de verkiezing en de wijze waarop er kan worden gestemd.

Naast de campagne gericht op het algemene publiek heeft het ministerie van BZK een aparte campagne laten ontwikkelen gericht op ouderen. In deze campagne staan de mogelijkheid zich bij het stemmen te identificeren met een maximaal vijf jaar verlopen identiteitsbewijs, danwel om bij het ontbreken van een identiteitsbewijs een schriftelijke volmacht te geven, centraal. Hiervoor zijn apart folders en posters gemaakt die worden verspreid via verzorgings- en verpleegtehuizen en tevens via apothekers. Ook is er een kort informatief filmpje (informercial) gemaakt om bovengenoemde punten te belichten. Dit filmpje is verspreid aan de verzorgings- en verpleegtehuizen en wordt beschikbaar gesteld aan alle lokale omroepen. U kunt het filmpje zelf ook (laten) vertonen (zie hieronder).

13.1.2. Toolkit gemeenten

Het ministerie van BZK stelt een online gereedschapskist (toolkit) beschikbaar met materiaal dat gemeenten kunnen inzetten voor hun eigen voorlichtingsactiviteiten: www.uheefthetvoorhetzeggen.nl/toolkit. In de toolkit treft u onder meer aan; een presentatie over de landelijke campagnemiddelen, voorbeeldbrieven, logo's, advertentieteksten, posters, de postbus 51 spot en de informercial. U krijgt dit keer geen posters toegezonden!

13.2 Wat doen de gemeenten?

Het is van groot belang dat de gemeente ook zelf voorlichting geeft aan de kiezers. Een brief of folder bij de stempas is, dat is gebleken bij eerdere evaluaties, een effectief voorlichtingsmiddel. Op de website van de gemeente dient aandacht te worden besteed aan de verkiezing. Evenzeer kan gebruik worden gemaakt van advertenties of artikelen in huis-aan-huisbladen. Met name indien u besluit dat kiezers ook nog de dag voor de

Datum
17 mei 2010
Kenmerk
BPR2010/U53684

verkiezing nog een vervangende stempas kunnen aanvragen, zult u hierover zelf moeten communiceren.

14. Informatiepunt verkiezingen

Met vragen over de verkiezingen kunt u terecht bij het Informatiepunt verkiezingen, een gezamenlijk initiatief van het ministerie van BZK en de Kiesraad. Het informatiepunt is op werkdagen bereikbaar via telefoonnummer 070-426 7329. Mailen kan ook: postbusinformatiepunt@minbzk.nl.

Het ministerie van BZK verstuurt daarnaast, indien noodzakelijk, nieuwsbrieven aan alle 'contactpersonen verkiezingen' bij de gemeenten. U kunt u voor de nieuwsbrief opgeven via verkiezingsproces@bprbzk.nl. Het informatiepunt verkiezingen is op de dag van de stemming bereikbaar vanaf circa 7.00 uur 's ochtends tot laat in de avond.

15. Evaluatie gemeenteraadsverkiezingen

Het ministerie van BZK zal een evaluatie uitvoeren naar het verloop van de Tweede Kamerverkiezing. De precieze onderwerpen die in de evaluatie aan de orde komen zullen nog nader worden bepaald. U wordt hierover ingelicht via de nieuwsbrief van het ministerie van BZK.

De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten